

Kurt Lüscher, Andreas Hoff, Gil Viry & Eric Widmer, Mariano Sánchez,
Giovanni Lamura & Marta Renzi, Andrzej Klimczuk, Paulo de Salles Oliveira,
Ágnes Neményi, Enikő Veress, Cecilia Bjursell & Ann-Kristin Boström,
Gražina Rapolienė & Sarmitė Mikulionienė, Sema Oğlak & Ayşe Canatan, Ana Vujović & Ajda Svetelšek
Nedim Gavranović, Olga Ivashchenko, Valentina Shipovskaya, Qing Lin & Xiying Wang

Generationen, Generationenbeziehungen, Generationenpolitik
Generations, intergenerational relationships, generational policy
Génération, relations intergénérationnelles, politiques de générations
Generaciones, relaciones intergeneracionales, política generacional
Generazioni, relazioni intergenerazionali, politica generazionale
Pokolenia, relacje międzypokoleniowe, polityka relacji międzypokoleniowych
Gerações, relações intergeracionais, política geracional
Nemzedékek, nemzedékek közötti kapcsolatok, nemzedéki politika
Generații, Politici generaționale și relații intergeneraționale
Generationer, relationer mellan generationer, generationspolicy
Kartos, kartų santykiai, kartų politika
Kuşaklar, kuşaklararası ilişkiler, kuşak politikası
Generacije, medgeneracijski odnosi, medgeneracijska politika
Generacije, međugeneracijski odnosi, generacijska politika
**15. Покоління (генерації), міжгенераційні відносини, політика
міжгенераційних відносин**
Поколения, межпоколенческие отношения, межпоколенческая политика
代, 代际关系, 代际政策

Ein mehrsprachiges Kompendium
A multilingual compendium
Un abrégé multilingue
Un compendio multilingüe
Un compendio multilingue
Wielojęzyczne kompendium
Um compêndio multilíngue
Többnyelvű kompendium
Un compendiu multilingvistic
Ett mångspråkigt kompendium
Daugiakalbis kompendiumas
Çok dilli bir Rehber
Kompendij v več jezikih
Višejezični kompendium
Багатомовний компендіум
Многоязыковой компендиум
多语言版本

GENERATIONES

„Generationes“ є відкритою мережею науковців з різних дисциплін і країн, що займаються аналізом міжгенераційних питань теорії, методології, досліджень та політики за фінансової підтримки Вищого кластера „Культурні засади інтеграції“ Університету Констанц, Німеччина.

„Generationes“ ist ein freies Netzwerk von Wissenschaftlerinnen und Wissenschaftlern, in unterschiedlichen Ländern und Disziplinen, die sich mit aktuellen Fragen der Generationenanalyse in Theorie, Methodologie, Empirie und Politik beschäftigen. Es wird vom Exzellenzcluster „Kulturelle Grundlagen von Integration“ der Universität Konstanz gefördert.

“Generationes” is a free network of scholars from different countries and disciplines concerned with the analysis of intergenerational issues in theory, methodology, research and policy. It is financially supported by the Center of Excellence „Cultural Foundations of Social Integration“, University of Konstanz.

Edition '17

© Universität Konstanz 2017

This book is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits use, duplication, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, as long as you give appropriate credit to the original author(s) and the source, provide a link to the Creative Commons license and indicate if changes were made.

ISBN 978-3-89318-076-9

Downloads:

www.generationen-compendium.de

Unterstützt von:

Вступ

Як вже було зазначено в передмові, ми прийняли один із кількох можливих підходів аналізу „покоління“ в цьому проекті. Важливо підкреслити на початку наступне: коли люди пізнають себе, чи інші пізнають їх як представників покоління, визнаючи приналежність до певної поколінневої групи важливим фактором їхньої соціальної ідентичності та відповідної поведінки. До певної міри це є прикладом залежності їхньої особливої ситуації, завдань і соціального середовища. Така точка зору може бути особливо допоміжною стосовно життя в постмодерних суспільствах, де питання того, як люди розвивають свої персональні та соціальні ідентичності виявляється дуже важливим.

Ця точка відліку надає концептуальну схему референтну генераційному аналізу. Вона відсилає до Карла Мангайма з його евристичним засобом „Поколінневий статус- покоління як актуальність- поколіннева група“, де релевантність свідомості та ідентичності позначена, хоча й за умови різних припущень.

Така перспектива вказує на особливу увагу відносин між представниками різних поколінь і динамікою цих стосунків, вимагаючи спеціального фокусування на соціалізації та поколінневому продукуванні. Ми пропонуємо специфічну термінологію для цього. Досвід людської темпоральності, розуміння генеративності та накінець пошук сенсів завжди є релевантним. Це водночас історична і сучасна теми. Протилежність динаміки сучасності та непевності майбутнього підсилює інтерес в поточних „проблемах покоління“ (таким чином відсилаючи до Карла Мангайма, основоположника генераційної теорії).

Ця перспектива є відмінною від тієї, що трактує покоління як соціальну категорію чи „групу“ подібно до соціального класу (історичне визначення покоління). Проте питання полягає в тому, чи „спільноти з однаковим досвідом“ можуть розглядатися перш за все як такі. Інша перспектива зосереджується на родинних поколіннях (генеалогічне визначення покоління).

Наш підхід закликає до відкриття спільного між цими двома перспективами. Однак, оскільки міжгенераційні відносини потребують організації, то структурні та соціо-демографічні умови теж мають враховуватися. Отже, політичний вимір стає видимим завдяки новому концепту генераційної політики. Це також уможливорює подальше просування поняття „міжгенераційної справедливості“.

Наголошуючи на тому, що один з кількох підходів застосовується, передбачаючи можливість розширення горизонту подальшого пізнання, ми прагнемо виокремити чіткіше соціо-культурні аспекти такою ж мірою, як і перспективу життєвого шляху. Коментарі будуть вітатися.

Чому потрібен багатомовний компендіум? Добре відомий факт, що наука є глобалізованою, майже для кожного бакалаврського ступеня. Пріоритет англійської мови є очевидним. Проте результуюча однорідність часто виявляється оманливою, позаяк приховує невідомі відмінності притаманні різним культурам і мовам. Більше того, зростаюча конвергенція

інституційного та правового регулювання на європейському рівні чи зростаючий прояв однакових соціальних трендів в різних європейських країнах маскують неперервність культурних відмінностей. Такі відмінності виражені в розходженнях розуміння однакової міжгенераційної термінології чи навіть при застосуванні різних термінів.

На нашу думку багатомовність забезпечує краще розуміння явищ та їхнього теоретичного обґрунтування в межах міжгенераційного дослідження. Невловимі відмінності примушують нас до подальшого врахування такої проблеми. Особливо це стосується термінів, що не даються до простого перекладу як приміром держава/уряд чи політика.

Коментар до україномовної версії

Підготовка української версії перекладу представленого компендіуму передбачала не лише попередню тематичну ознайомленість перекладача, але й необхідність знання й уважного читання англійської версії, як базової для перекладу з можливістю порівняння з іншомовними перекладами, зокрема польської версії.

В українській мові, як і в польській, можливе синонімічне використання термінів покоління та генерації з тими ж самими зауваженнями стосовно загального тлумачення поняття генерації щодо людей, тварин та процесів генерування енергії.

Мій особистий інтерес до проекту полягає не стільки в продовженні власних досліджень значення покоління в пострадянських трансформаційних процесах, скільки, в першу чергу, прагненні залучення українського культурного контексту до процесу формування міжнародного європейського наукового знання, в другу – в напрацюванні предметного понятійного україномовного наукового апарату, співмірного з міжнародним, і нарешті – з актуалізацією проблеми покоління в соціології України, до цих пір недостатньо розробленої й представленої в академічній літературі. При складанні списку недавньої тематичної літератури, що входить до україномовного розділу компендіуму, виявився надзвичайний брак академічних публікацій, відсутності загалом предметного монографічного дослідження в соціології пострадянської України.

Наостанок варто зауважити, що в українській мові прийнятно вживати переважно термін 'покоління' на противагу транслітерованого іноземного – генерація, однак при означенні відносин між поколіннями все ж краще застосовувати усталене словосполучення 'міжгенераційні відносини'. Такий підхід через легшу вимову і написання – переважно обирався мною і колегами при перекладі словосполучень з застосуванням терміну 'генерація' в різних можливих варіаціях.

Ольга Іващенко

Наближаючись до поняття покоління

Актуалізація міжгенераційних відносин

15.01 Такі в'їдливі слова як „міжгенераційний конфлікт“, „міжгенераційний діалог“ та „міжгенераційна солідарність“ чи „віковий тягар“ показують, яким чином суспільний загал залучений до міжгенераційного дискурсу сьогодні. „Це є виразом міжгенераційної риторики, що відображає публічний дискурс того, як міжгенераційні відносини виживають й сприймаються“. Характерною рисою такої міжгенераційної риторики є її антагонізм щодо ідеалізації (солідарність) та загрози (конфлікт), коли міжгенераційні відмінності часто драматизуються. Саме метафори виступають важливими елементами такої риторики. Отже, метафори можуть розрізнятися таким чином: (за J. Bilstein „Metaphoric of the term of 'generation'“ In Liebau/Wulf: Generation. Weinheim 1996) – див. Табл. 1.

<i>Варіанти міжгенераційних метафор</i>	<i>Приклади</i>
Розвиток	Створення „нової людини“
Циклічність та процес	Череда поколінь, пори року життя
Право	Міжгенераційний договір
Меліорація	Вчитель як садівник, молодь як наше майбутнє
Чужорідність та суворість	Війна поколінь

15.02 Згідно з L.L. Nash (1978. Concepts of existence. In: Daedalus 107,1) грецьке слово „genos“ похідне від дієслова „genestia“, що означає „дійти до існування“, описуючи переступ через вічно змінний життєвий поріг. Через народження дітей формується нове покоління, що вже відрізняється від своїх батьків. Це повторюється з появою кожного нового покоління і це трапляється щоразу і знову, залишаючись незмінним фактом. В стародавньому Римі переклад грецького терміна „генерація“ означав ґенезу, створення. Отже, творець створює щось подібне до нього/неї по формі, хоча у випадку людей творення є відмінним від свого творця в індивідуальному виразі, а не біологічному виді. Більше того, J. Bilstein вказує на те, що термін базується на двох фундаментальних ідеях ґенези та творення подібно до наступності та циклічності, або творення та участі, що також відображене в метафоричному застосуванні. Таке базове напруження пов'язане з силою амбівалентності та досвідом амбівалентності в міжгенераційних відносинах, котрі проявляються в поляризації міжгенераційної риторики – S. Weigel (2006. Genea-Logik), вважаючи покоління ключовим поняттям в різних академічних дисциплінах, що межують з еволюцією та традицією, подібно до диференціації науки й гуманітаристики. Це продовжує відобразитись в сучасній дослідницькій методиці, коли покоління перераховуються та нарративуються.

15.03 З метою розуміння важливості поняття покоління необхідно коротко звернутися до історії його застосування. Віра в те, що щось „нове“ мусить розвиватися/генеруватися від чогось вже існуючого, лежить в основі слова генерація/покоління. Критично важливим тут є те, що „нове“ покоління відрізняється від попередньо існуючого, водночас поділяючи

певні риси з наступним. Понятійна історія при цьому дещо є спрощеною, може поділятися на фази (перетинаючись з антропологією, біологією, історією та соціологією, що важливо.)

15.04 Три фази історії поняття

1. Перша фаза включає стародавній світ та темні віки, характеризується певними спробами розуміння теперішнього, базуючись на минулому й традиції. Аналогії допускаються між перехідними структурами індивідуального життєвого шляху та соціального розвитку через сім'ю та рід. Ця рання фаза, визнаючи передачу знання від покоління до покоління, закладає базу для педагогічного розуміння міжгенераційних відносин.

2. Друга фаза починається в столітті модерну. Ця фаза характеризується переважаючим застосуванням поняття покоління для сигналізації відправлення у нове й відкрите майбутнє. Покоління розглядаються як тригери прогресу. Центральними напрямками виступають мистецтво та наука. Наголос на понятті суголосний з моделлю міжгенераційних відносин, що фокусується на „вчитель-учень“ моделі передачі знання. На противагу цьому, послідовність поколінь в межах сім'ї приймається за належне й культивується в ідеалі буржуазною сім'єю. Подібно до першої фази більшість прикладів стосуються чоловіків.

3. Третя фаза розуміння поколінь починається з найбільш недавнього минулого, коли поняття покоління використовувалось як діагностичний засіб для опису певного історичного періоду. Це засвідчило зміну бачення відносин між минулим, теперішнім і майбутнім. Майбутнє вбачалось непевним, не зважаючи на тренди, вкорінені в минулому та поважні традиції, навіть за умови збереження їхнього впливу. Така внутрішня суперечність є також очевидною в аналізі постмодерну в сучасній науці. Проте втрата впевненості надалі відбивається в розширенні горизонту розуміння поколінь; а послідовність поколінь в сім'ї та суспільстві є взаємопов'язаною. Це виступає найбільш очевидним в полі соціальної політики в питанні розподільчої справедливості між поколіннями в контексті держави соціальної опіки (та її реформування).

15.05 В пост-модерності особлива увага приділяється гендерним відмінностям з наступним важливим залученням їх до соціально-політичного аналізу. Роль жінок визнається, а відносини між двома гендерами обговорюються. Ці дискурси суттєво впливають через повсюдність масмедіа на те, як ми справляємось з ними. І надалі це позначається на взаємозалежності між поколіннями та гендером, що демонструється на прикладі „піклування“.

Навігатор в сучасному розмаїтті понять

15.06 Сьогоднішній інтерес до міжгенераційних питань відображений в низці публікацій, котрі частково застосовують нові назви, змагаючись за увагу. В наступному ми намагатимемось систематизувати ці назви, але зважаючи на понятійну історію з використанням недавніх публікацій. (Оскільки ці публікації є загальновідомими ми відсилаємо читачів до повної бібліографії в інтернет ресурсі).

Отже, ми виокремлюємо щонайменше такі категорії міжгенераційної тематики та дискурсів:

1. *Генеалогічні покоління у відповідності до роду, походження та сімейних ролей.*

Приклади з рекомендованої літератури:

Bengtson and Robertson (1985). Grandparenthood [Прабатьківство].

Cherlin and Furstenberg Jr. (1986). The New American Grandparent [Новий американський бабуся чи дідусь].

Rossi and Rossi (1990). Of human bonding: parent-child relationships across the life course [З людських зв'язків: батько-дитина відносини впродовж життєвого циклу].

Szinovacz (1998). Handbook on Grandparenthood [Довідник по прабатьківству].

2. *Педагогічні покоління мають стосунок до освітніх відносин та ролей в школах, фірмах та суспільстві й культурі в широкому контексті.*

Приклади з рекомендованої літератури:

Ecarius (1998). Was will die jüngere mit der älteren Generation? Generationenbeziehungen in der Erziehungswissenschaft [Що молоде покоління хоче зробити зі старшим поколінням? Відносини між поколіннями в педагогіці].

Liebau (1997). Generation. Versuch über eine pädagogisch-anthropologische Grundbedingung [Покоління. Реферат про педагогічно-антропологічної основна вимога].

Mead (1972). Culture and Commitment: A Study of the Generation Gap [Культура і прийняття остаточного рішення: Вивчення Generation Gap].

Schelsky (1957). Die skeptische Generation. Eine Soziologie der deutschen Jugend [Скептичне покоління. Соціологія німецької молоді].

3. *Соціокультурні історичні покоління мають стосунок:*

a) *до війн, економічних і політичних заворушень та результируючих колективних ідентичностей;*

Приклади з рекомендованої літератури:

Eisenberg (1982). The lost generation: Children in the holocaust [Втрачене покоління: Діти в Голокості].

Elder Jr. (1974). Children of the Great Depression [Діти Великої депресії].

Easterlin et al. (1990). Retirement prospects of the baby-boom generation [Пенсійні перспективи покоління бебі-бум].

b) *тренд-формуєчих культурних рухів, стилів та праці;*

Приклади з рекомендованої літератури:

Campbell (1999). This is the beat generation [Це покоління для биття].

Coupland (1991). Generation X: Tales for an accelerated culture [Покоління X: Казки для прискореної культури].

Jones (1986). Great expectations: America and the baby boom generation [Великі очікування: Америка і покоління бебі-бум].

c) *регулювання політики державної опіки, соціальних виплат (допомога) та обов'язків (в т.ч. забезпечення виплат особам похилого віку);*

Приклади з рекомендованої літератури:

Arber and Attias-Donfut (2000). The myth of generational conflict: The family and state in ageing societies [Міф про конфлікт поколінь: сім'ї і держави в старіючих суспільствах].

Daatland and Lowenstein (2005). Intergenerational solidarity and the family welfare state balance [Солідарність і сімейний баланс держави добробуту].

Kohli (1999). Private and public transfers between generations: Linking the family and the state [Приватні та державні трансферти між поколіннями: Зв'язок сім'ї й держави].

Willets (2010). The Pinch. How the baby boomers took their children's future- and why they should give it back [Щипок. Як бебі-бумери забрали в своїх дітей майбутнє- і чому вони повинні повернути його назад].

4. Покоління певного (діагностичного) історичного періоду відносно поточного стану специфічних підгруп із виділенням ідеально-типових молодих поколінь.

Приклади з рекомендованої літератури:

Börpke and Knüfer (1998). GenerationXTC: Technound Ekstase [Покоління ХТС: техно екстаз].

Erstein (1998). Youth culture: Identity in a postmodern world [Молодіжна культура: ідентичність в постмодерному світі].

Illies (2000). Generation Golf [Покоління гольфу].

Tapscott (2009). Grown up digital-How the next generation is changing your world [Виховання цифрового - Як наступне покоління змінює твій світ].

Інші думки й положення використовують термін в метафоричному сенсі, наприклад, покоління фармацевтики, пристроїв (машини, комп'ютери) та технічних засобів.

Концептуальні засади

Першопочаток

15.07 Термін „покоління“ часто використовується як *інтерпретаційна схема* з припущенням того, що вже існує певне розуміння або воно може бути досягнуте. Проте, якщо поняття буде застосовуватися в дослідженні, то необхідним є опис його значення з теоретичним обґрунтуванням. При спробі систематизації понятійного розмаїття з застосуванням компактних дефініцій, ми використовуємо модифіковану версію так званого „семіотичного трикутника“. Згідно йому, сутність поняття є результатом зв'язку означеного терміну з доказом інтерпретаційного характеру, (що базується на теоретичному припущенні та практичній меті). Виходячи з цього, дефініції можуть інтерпретуватися як евристичні гіпотези. Поняття включають в себе теоретично обґрунтовані припущення того, що може виникнути. Якщо такий підхід спрацьовує, то поняття визнається. Однак поняття може також потребувати заміни, вичищення чи доповнення.

15.08 Наша стартова позиція – *це внутрішні відносини між представниками поколінь та приписи ідентичності*, що можна розглянути з точки зору етимології чи історії поколінь, як було зазначено у вступі. Це зосереджує увагу на соціальних відносинах між індивідами та групами при встановленні ідентичності, виходячи з соціологічної теорії. В подальшому можна звертатися до приватної та публічної сфер життя, що відобразиться на індивідуальному та колективному стилі життя. Конфігурація міжгенераційних відносин в традиціях і звичках, подібно до їхнього правового договору, вказує на необхідність постійного творення нових генераційних режимів, тобто політичного виміру поколінь. Внутрішній взаємозв'язок між цими першопочатковими фактами пропонує використовувати його саме як концептуальний зразок. Натомість ми пропонуємо три базові дефініції: покоління та міжгенераційна ідентичність, міжгенераційні відносини та міжгенераційний режим і політика.

Ці положення надалі могли б стати референтними позиціями поступового формування дефініцій інших фактів.

Покоління та генераційна ідентичність

Базове визначення

15.09 *Поняття покоління застосовується з метою аналізування релевантних ідентичності взаємодій поведінки й соціальних відносин з прив'язкою до специфічних демографічних когорт, родинних відносин, організаційного членства чи досвіду історичних подій. Наголос робиться на мисленні, почуттях, бажаннях і діях, на життєвих формах і життєвих шляхах індивідів як і колективних акторів.*

15.10 Ми говоримо про генераційне представництво (членство) як припис соціальної ідентичності, щоб уникнути пастки есенціалістичної дефініції, натомість фокусуємось на діях, які можна емпірично спостерігати. Час від часу це може траплятися в викривленому

сенсі, співвідносячи дії колективних акторів, тобто соціальних груп або „спільнот спільного досвіду“ (ціле покоління). Ідея ідентичності також є релевантною при цьому.

15.11 В сенсі саморефлексуєчого припису генераційної ідентичності хтось може сказати, на кшталт Й.Гюте з його біографії „Поезія та істина“, - що кожен народжений десять років раніше чи пізніше, може стати зовсім іншою людиною відповідно до її/його освіти, впливу навколишнього середовища. Когорта за народженням, віком, тривалістю представництва та пережитих історичних подій включає соціологічне визначення часу.

Міжгенераційні відмінності

15.12 Думка про те, що покоління піддається вивченню передбачає його відмінність від інших поколінь. Таким чином міжгенераційні відмінності можуть бути встановлені з точки зору формуючого досвіду подібно, як і змін в житті та соціальній історії, тобто з урахуванням почуттів, мислення, знань та поведінки. Проте зародки міжгенераційних відмінностей генеруються переважаючими звичними рисами спільного досвіду проживання в суспільстві й історії. Міжгенераційні відмінності можуть бути визначені як серед індивідів, так і серед поколінь як „спільноти спільного досвіду“.

Належність до більш ніж одного покоління. Мультигенераційність

15.13 В принципі кожен індивід належить до кількох поколінь одночасно. Це має відбиток і у можливостях, і тягарі в площині соціальних відносин. Наприклад, старші з родини можуть прийняти зобов'язання батьківства (піклування, виховання) щодо молодших. Генеалогічно молодше покоління іноді може брати на себе роль вчителя щодо середнього та старшого покоління, що базується на їхній кращій компетентності в використанні комунікаційних технологій, але це відбувається одночасно з їхньою залежністю від старшого покоління щодо забезпечення власного життя чи в ієрархічних установах. Батьки, здобуваючи освіту, можуть в певний період приймати роль студентів, а в інший час – батьківську роль щодо своїх дітей.

15.14 Взагалі „мультигенераційність“ властива кожному індивіду. Тому, генеалогічний, соціальний та культурний впливи змішуються. Це відбивається на рольових конфліктах досвіді амбівалентності.

Соціалізація в генераційних асоціаціях. Генеративна соціалізація

15.15 Що є *властивим* для персональних і колективних міжгенераційних стосунків? Як правило, вони проходять пліч-о-пліч навчальні процеси, що асоціюються зі спільним виконанням завдань, як і зусиль підтримки чи розвитку міжгенераційних стосунків в генеалогічній послідовності. Таке припущення ілюструється наступним чином: коли старші та молодші, наприклад, діди-баби та онуки щось роблять разом, то це часто асоціюється з навчанням. Проте відсилка до віку чи генераційного представництва також є релевантною для багатьох форм навчання. Тоді вже третій фактор вступає в гру, а саме передача (тран-

сфер), прийняття та розвиток матеріальної, соціальної і культурної спадщини. В цьому й полягає специфіка процесу соціалізації.

15.16 *Генеративна соціалізація може бути визначена як розвиток аспектів соціальної ідентичності в процесі навчання між представниками різних поколінь з критичним врахуванням їхньої спільної економічної, соціальної та культурної спадщини.*

Генеративність

15.17 Генеративність часто застосовується як синонім генеративної поведінки в демографії, а в психології, відтоді, як Еріксон збагнув готовність старшого покоління піклуватися молодшим. Ми пропонуємо більш вичерпне розуміння в три кроки:

– *Спершу* узагальнення сутності генеративності може бути пов'язане з ідеєю того, що людські істоти мають здатність спостерігати за існуванням наступних поколінь у властивих їм характері думок і дій. Вони здатні контролювати свою генеративну поведінку в значній мірі. Більшість є здатною до вирішення питання за чи проти батьківства.

– *Друге*, людські істоти мають потугу зважати на благополуччя наступних поколінь і діяти у відповідності до цього. Це можна постулювати як обов'язок і відповідальність перед індивідами та соціальними інституціями.

– *Третє* узагальнення, недавно долучене до дискусії, стосується досвіду та проникливої здатності молоді до розвитку індивідуальної чи колективної свідомості щодо благополуччя старших.

15.18 Відповідно, ми пропонуємо наступне визначення: *генеративність* стосується *людської здатності до індивідуального чи колективного усвідомлення взаємозалежності поколінь з врахуванням цього в своїх діях*. Така інтерпретація генеративності наголошує на потенційності пошуку сенсу індивідуального, громадського чи соціетального життя.

Виміри міжгенераційних відносин

Базове визначення

15.19 *Соціальні відносини між представниками двох або більше поколінь так само як і в межах одного покоління, характеризуються усвідомленою належністю до певного покоління з усіма спільними рисами і відмінностями (міжгенераційні та внутрішньо генераційні відносини).*

15.20 Такі відносини набувають певності у двох взаємодіючих і рефлексивних напрямках, переконаннях, обмінах і навчальних процесах. Структура і динаміка міжгенераційних відносин залежить від інституційних завдань (збереження життя, піклування, виховання). Водночас важливим є підтримка і розвиток відносин як таких.

15.21 Наше визначення базується на описі соціальних відносин як (індивідуальних і колективних) повторювана взаємодія відносно одне одного, котрі облямовуються саме в такий спосіб і не є унікальними. В багатьох випадках така рамка встановлюється на самому початку завданнями, що потребують виконання разом через соціальні ролі, в яких ми зустрічаємо один одного. Більш цікавими, однак, виявляються стосунки між представниками наступних поколінь.

15.22 В різних теоретичних і емпіричних аналітичних дослідженнях постає питання про те, чи треба визначати соціальну логіку формування соціальних відносин. До якої міри загальні правила обміну та взаємності (реципроктності) можуть застосовуватися? Чи це просто інша характеристика певних рис міжгенераційних відносин?

15.23 В цьому контексті особливо цікавим є аспект відтермінування реципроктності чи реалізації обміну представниками наступних поколінь. Яким чином ці умови відображаються в даних щодо різних трансферів між представниками різних поколінь? Якими є відносини між приватними і публічними трансферами? Три поняття, а саме міжгенераційний конфлікт, міжгенераційна солідарність і міжгенераційна амбівалентність забезпечують ґрунтовність у наближенні до розуміння цих питань.

Міжгенераційний конфлікт

15.24 *Поняття міжгенераційного конфлікту базується на вірі в те, що динамічні відмінності між поколіннями неминуче провокують конфлікти.*

15.25 В традиційній та популярній літературі виступає загальником переконання в тому, що конфлікт між старшим і молодшим поколінням тією чи іншою мірою притаманний (соціальної) природі їхніх взаємовідносин. А хід цих відносин вбачається драйвером системного розвитку суспільства. Владні відносини в сім'ї та родинні мережі вбачаються природною точкою відліку. Більш недавні конфлікти між молодими і старшими обговорюються стосовно розподілу суспільних ресурсів та участі в державних інституціях соціальної опіки.

Міжгенераційна солідарність

15.26 *Міжгенераційна солідарність може бути зображена як прояв необумовленої довіри між представниками тих чи інших поколінь.*

15.27 Поняття міжгенераційної солідарності стало популярним перш за все завдяки дослідженням віку та міжгенераційних стосунків у США, частково на протипагу думки про ізольовану нуклеарну сім'ю, загальному занепаду сім'ї та родини й одностороннього сприйняття потреби підтримки людей похилого віку. Часто модель Bengtson/Roberts (Intergenerational solidarity in aging families. Journal of Marriage and Family, 1991: 856-870) стосується відмінностей шести вимірів: 1) асоціативна солідарність (частота та зразки взаємодії); 2) удавана солідарність (тип, міра чи реципроктність позитивних сентиментів); 3) консенсусна солідарність (ступінь згоди на атитюди, цінності та вірування); 4) функціональна солідарність

(ступінь і величина обміну „давати-брати“, підтримка, ресурси); 5) нормативна солідарність (сила узгодженості щодо виконання сімейних ролей та обов'язків); 6) структурна солідарність (структура можливостей для міжгенераційних відносин, таких як розмір сім'ї чи географічна віддаленість).

15.28 Було помічено, що таке положення про солідарність має стосунок до міжгенераційних відносин лише в межах сімейного контексту. Критики концепту доводили, що давати та отримувати чи бути залученими до спільної діяльності може бути підсилене чи виконане мимоволі. Більше того, існує ризик нормативної ідеалізації міжгенераційних стосунків. Отже, може бути запропоновано виявити типологію як пропозицію для *вимірювання* міжгенераційних відносин. Суспільне узагальнення однак може виявитись проблематичним. Загалом, багатовимірне поняття солідарності базується на звичному віруванні в те, що важливість міжгенераційних стосунків визначається спершу через їхній внесок у з'єднувальне соціальне зчеплення. Отже, ключові аспекти внутрішньої динаміки міжгенераційних відносин залишаються упущеними, подібно як і формуючі їх суспільні умови є недооцінені. Це стає очевидним в проекті, зборі та аналізі емпіричних даних.

Міжгенераційна амбівалентність

15.29 Поняття міжгенераційної амбівалентності стосується факту того, що мікросоціологічні та макросоціологічні міжгенераційні відносини можуть одночасно виражати конфліктні та солідарні атитюди та поведінку, такі як любов і ненависть, незалежність і залежність, близькість і віддаленість. Це обумовлене визнанням існування паралельної єдності та мінливості. Ми пропонуємо наступне визначення.

15.30 *Поняття амбівалентності в загальних рисах означає досвід коливання (вібрації) між полярними протилежностями чутливості, мислення, бажань чи соціального структурування пошуку смислів соціальних відносин, фактів і текстів, котрі є вагомими для аспектів власної особистості та представництва (агентства).*

15.31 Поняття амбівалентності походить зі психотерапії та від поняття індивідуальності й соціальності Зіммеля. Як уже раніше наголошувалось, наукова думка про амбівалентність (на протигагу звичній) не включає негативної конотації-досвіду амбівалентності, що може вважатися як виклик для підтримування відносин. Це може бути зроблене в соціально творчий та інноваційний спосіб. Також важливі персональний вплив, влада чи авторитет. Відповідно до цього, вирізняються різні шляхи застосування амбівалентності, такі як „солідарність“, „емансипація“, „відсторонення“, „заплутаність“.

15.32 Етимологія ж генераційності як поняття означає напругу між безперервністю та інноваційністю. Така напруженість відбувається також внаслідок паралельної інтимності та дистанційних характеристик багатьох міжгенераційних відносин.

15.33 *Загальна евристична гіпотеза такого підходу може бути так сформульована: міжгенераційні відносини зі структурних причин, а саме, - інтимності та незворотно-*

сті – передбачають високий потенціал для набуття досвіду амбівалентності. Однак, в кожному окремому випадку вони не завжди можуть бути амбівалентними.

Міжгенераційні відносини та соціальні структури

15.34 Припис міжгенераційних відносин вкорінений в демографічні, соціальні та культурні структури. Вони об'являють певні типи міжгенераційних відносин між індивідами, групами, організаціями та іншими соціальними одиницями. Ці структурні утворення можуть бути віднесені до *міжгенераційних відносин соціетального рівня* („*Generationenverhältnisse*”).

15.35 Цей опис відрізняється від відносин („*Beziehung*”) рівня мікросоціальної взаємодії та соціетальних відносин („*Verhältnisse*”) як макросоціетальних відносин. Слід враховувати те, що трапляються (абстрактні) відносини між мікросоціальними утвореннями, які проявляються в конкретній взаємодії між їхніми представниками. Отже, генераційний концепт є придатним до посередництва між протилежностями мікро- та макро- рівнів. Позначення цього можуть бути знайдені у концептуальній схемі Мангайма, тобто „генераційна локація-нинішня генерація-генераційне утворення”.

15.36 З точки зору демографії, когорти за народженням виступають найважливішим структурним утворенням. Вони визначаються як *всі люди, народжені в певному часовому періоді*. В контексті організацій когорти представляють *всіх людей, що стали членами організацій в межах даного періоду*.

15.37 Згідно вище наведеного генераційного визначення, когорти за народженням стають поколінням, якщо їхні члени чи інші є зчеплені однією датою народження, віком чи вступом до організації з відповідним біографічним та історичним досвідом будь-якого штабу з релевантною ідентичністю та їхніми діями.

15.38 Аналіз структурних відносин і динаміки між представниками різних поколінь може також бути розпізнаний за *часом*. З одного боку, є покоління, що живуть в один час (*синхронічні*). Проте є покоління, що не поділяють одночасне життя (*діахронічні*), як і взаємозалежні покоління поміж набутих синхронічним і діахронічним генераційним досвідом.

15.39 Покоління формують комплексну систему складних соціально-тимчасових структур і відносин. Це може бути видимим в множинних генераційних представництвах індивідів і міжгенераційних відносинах загалом. Вони можуть найбільше проявитися через досвід амбівалентності, котрий включає фазу відображення на тлі контрастуючих прикладів. Це доповнюється їхньою вкоріненістю підряд в кількох минулих поколіннях з пролонгацією в майбутнє. Аналіз часового виміру поколінь та міжгенераційних відносин все ще залишається недостатньо вивченою, а отже перспективною ділянкою розбудови міжгенераційної теорії та дослідження.

Елементи генераційного порядку та генераційної політики

15.40 У світлі довготривалої залежності нащадків від „старих“, як і залежності старих людей від опіки „молодих“, формування міжгенераційних відносин стає „соціокультурним завданням людської природи“, що вимагає правил регуляції. Це є виразником розуміння таких завдань і обговорення варіантів та впливів. Наприклад, заміна поняття батьківського авторитету поняттям батьківської опіки свідчить про історичні зміни в генераційному порядку.

15.41 Термін „логіка відносин“ стосується встановлених форм упорядкування соціальних відносин, їхньої інституційної вкоріненості в економічні та політичні владні відносини та їхнє виправдання через традиції, звички та норми. Вмонтовані в соціальні структури правила відсилають до поняття „генераційного режиму“.

Базове визначення

15.42 Міжгенераційний режим може бути визначений як сума існуючих правил для упорядкування міжгенераційних відносин в суспільстві та його підрозділів в традиціях, звичках і праві. Це викладено в праві у вигляді елементів логіки відносин. Обидва є виразниками існуючої влади та структури авторитету.

Покоління і гендер

15.43 Покоління та гендер тісно пов'язані між собою аналітично та емпірично. Обидва поняття мають стосунок до біологічних фактів, вимагаючи соціальної, політичної та культурної організації. Генеративність вирішально визначається гендерними відносинами. Історична ретроспектива показує, що генераційний концепт здебільшого використовувався в чоловічій інтерпретації. Це знайшло свій вираз у юридичних регулюваннях та в асиметричному застосуванні (в щоденних) завданнях. Таким чином, динаміка обумовлених і реально змінених гендерних ролей в останні десятиліття тісно пов'язана з упорядкуванням міжгенераційних відносин. Найкращим прикладом є встановлення „завдань піклування“.

Міжгенераційна справедливість/рівність

15.44 Положення про справедливість включає соціальну норму в такій же мірі, як і індивідуальну добротність. Це також є умовою встановлення міжгенераційних відносин. В цьому сенсі положення про справедливість релевантне контексту мікросоціального (в щоденному навчанні, наприклад) та макросоціального рівня (стосовно розподілу суспільних благ). Починаючи від Аристотеля, пройшовши шлях уперед аж до теперішнього дня, ми вже можемо розрізнити два виміри справедливості.

– Перша – це *процедурна справедливість* Вона вимагає дотримання правил суспільного порядку всіма членами однаковою мірою і в цьому сенсі рівноправно, що є додатним і для міжгенераційних відносин.

– Другий вимір спрямований на контекст.

15.45 *Справедливість обміну* постулює, що кожен повинен прагнути паритету між членами. В політологічній та економічній літературі це називається *демонстративною справедливістю*. Більше того, розподільча справедливість стосується „вартості“ чи заслуги людини відносно держави. *Справедливість на основі потреб* є ще одним терміном для цього.

15.46 Недавно були помічені прагматичні зміни в філософсько-етичному дискурсі. В основі своїй він, фокусуючись на діях в межах соціального контексту, досягає постулату про справедливість участі чи інклюзивну справедливість.

15.47 Такий підхід у застосуванні до усталених міжгенераційних відносин означає наступне: батьки забезпечують матеріальну чи нематеріальну допомогу своїм дітям, що не завжди виявляється, а то й ніколи-- негайно „оплаченою“, якщо це можливо. Тому, існує щось більше, ніж лише справедливість обміну. Однак, важливо прийняти до уваги різні потреби дітей і батьків. Обидві форми справедливості можуть виявитися під впливом ідеї про те, що діти віддадуть отримане своїм дітям, часто з матеріальної чи нематеріальної спадщини. В той же час може зрости вимога того, що передана родинна допомога для суспільного добробуту та людського капіталу поколінь повинна визнаватися суспільством, наприклад, як пенсійне забезпечення.

15.48 Далі, поняття справедливості релевантне відносинам між сьогоднішнім і майбутнім поколіннями стосовно використання природних ресурсів, пролонгації публічного боргу та визнання культурної спадщини. Щодо багатовимірної природи міжгенераційної справедливості, то ми пропонуємо нормативне викладення міжгенераційної політики, що орієнтується на загальні людські права, одночасно вказуючи на обопільну взаємозалежність поколінь та їхню результуючу відповідальність. *Конвенція прав дитини* є важливим документом для доказу цього.

15.49 Проте, концепції справедливості відіграють важливу роль у буденному житті. Вони поміж іншого комбінуються з вірою в справедливість та рівноправність. Важливим критерієм постає відношення рівності до нерівності подібно до звичного судження про те, що справедливість вимагає трактування рівної рівності та нерівної нерівності.

15.50 В концепціях справедливості розуміння минулого (набутого активу), теперішнього (поточне застосування та нарощення активів) та майбутнього (подальша передача) є важливим. Відповідно, питання міжгенераційної справедливості – паралельно зі зростаючим інтересом до міжгенераційних питань – користується великою увагою. Міжгенераційна справедливість є також важливим положенням для політичних ініціатив. Вони часто звертаються до філософського і політичного академічного спадку, котрий майже виключно трактує покоління як соціетальні колективи (і часто лише як вікові когорти).

15.51 Більше того, важливим є питання відділення *внутрішньо-перехідної* („*intra-temporal*“) та *між-перехідної* („*inter-temporal*“) міжгенераційної справедливості. Означаючи при цьому, по-перше, стосунки між поколіннями (чи віковими групами), що проживають в

один час і, по-друге, стосунки між живими сьогодні й майбутнім поколінням. Тому, виникає дискусія про те, як далеко сягає в думках це майбутнє, і наскільки нинішні покоління можуть збагнути свої обов'язки щодо віддаленого майбутнього. Також, велика увага приділяється природі відносин між нинішніми поколіннями і майбутніми, чие існування прямо чи опосередковано залежить від генеративних рішень попередників. Пропонується подовжити перспективу з включенням послідовності щонайменше трьох поколінь (Laslett: „міжгенераційний три-контракт“).

Міжгенераційний договір

15.52 Міжгенераційний договір є метафоричним виразом підходу „передоплати“ в публічній пенсійній системі, згідно чого нині працюючі покоління роблять пенсійні виплати тим поколінням, що вже вийшли на пенсію через внески пенсійного страхування. Тут підходить поняття покоління в термінах держави соціальної опіки. З огляду на демографічні зміни, добре організована система передоплати постійно тестується, викликаючи дискусії щодо продовження підтримки міжгенераційної рівності.

Людська здатність

15.53 Генерування людської здатності передбачає передачу й генерування життєвої компетентності, тобто загального уміння орієнтуватися в світі та співдіяти з іншими. Термін життєва здатність виявляється найбільш придатним терміном для означення цього. Інший сенс стосується знань та вмінь, що дають змогу працювати, тобто *робоча здатність* в ширшому розумінні слова. Обидва - виступають передумовою для кожної економічної, соціальної та культурної взаємодії в суспільстві. Двозначність (німецького) слова *Vermögen* в цьому визначенні є навмисною. Якщо ми виражаємо нашу здатність робити щось, то це може стосуватися матеріальних засобів, як і вмінь та знань. Обидві форми „здатності“ є взаємозалежними.

Міжгенераційна політика

15.54 Положення про міжгенераційну політику - в іще одному розумінні цього слова - стосується визнання необхідності наявності певної соціетальної організації міжгенераційних відносин. Таким чином саме домислювальні та визначені міжгенераційні політики можуть бути виокремлені.

15.55 Подаючи сучасний стан аналізу соціально-політичних практик, Ми пропонуємо наступні тези.

Міжгенераційна політика відображає сучасні спроби міжгенераційної справедливості, досягнуті однаковою мірою урядовими та неурядовими інституціями, котрі розподіляють ресурси між поколіннями. Пропонуються два визначення.

15.56 *Дескриптивна міжгенераційна політика: міжгенераційна політика включає всі спроби інституалізації індивідуальних і колективних відносин між поколіннями в при-*

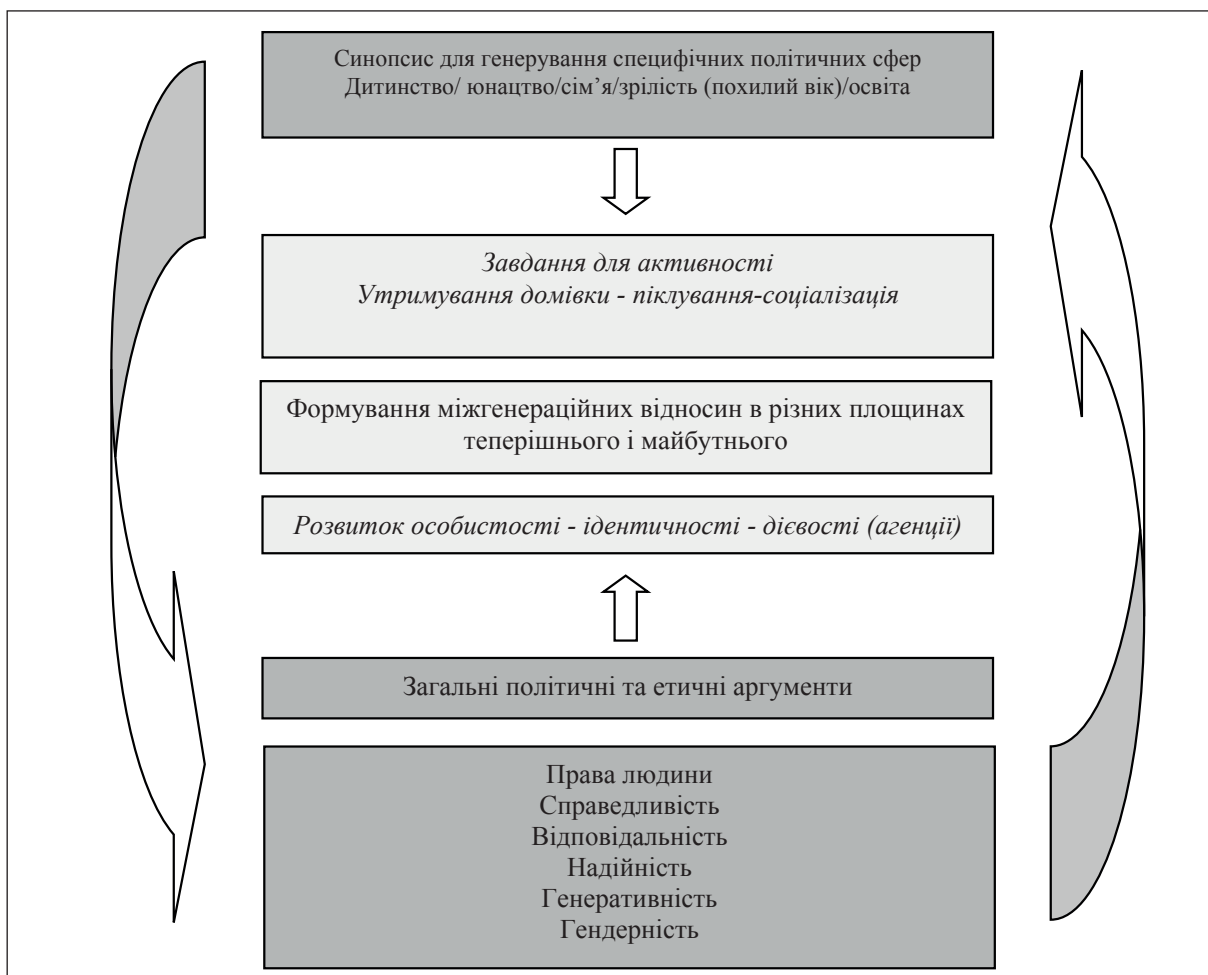
ватній та публічній сферах. Більше того, потребує визначення те, до якої міри заходи в інших сферах політики прямо чи опосередковано є релевантними.

15.57 Програмна міжгенераційна політика: формування міжгенераційної політики передбачає встановлення суспільних умов, які сприяють становленню приватних і публічних міжгенераційних відносин в теперішньому і майбутньому часі шляхом гарантування розвитку відповідальної та громадсько-орієнтовної особистості з одного боку, та суспільного прогресу, з іншого.

15.58 Зростаюча важлива сфера прикладної міжгенераційної політики включає проекти під загальною назвою *міжгенераційного діалогу*. Представники двох і більше вікових груп, представляючи різні покоління зайнятих у спільних діях, стають залученими до проектів, важливих для загального благополуччя. Водночас, багато учасників мотивовані нагодою подальшого саморозвитку. Згідно припущення, що навчальні процеси („генеративна соціалізація“) представляють собою специфічні характеристики міжгенераційних відносин, ці дії можуть вбачатися як освітні проекти. Ці дії набувають додаткового політичного значення позаяк часто базуються на громадських ініціативах. Якщо вони отримують державну підтримку, то переважно допоміжного характеру.

Діаграма інтегральної міжгенераційної політики

15.59 Наступна діаграма підсумовує зміст і розуміння міжгенераційної політики. Формування суспільних умов для ліберального, відкритого творення міжгенераційних відносин є серцевиною цього. Такі умови виступають базовими передумовами індивідуального розвитку у становленні незалежної та громадсько-орієнтованої особистості. Кілька інших соціально-політичних аргументів є дотичними до цього. Вони виступають ключовою передумовою індивідуальної самореалізації у процесі розвитку незалежної та громадсько-орієнтованої особистості. Вони вимагають продовження рефлексії в світлі фактичної та бажаної соціальної динаміки. Оскільки це стосується розвитку „цілісної особистості“, то синопсис всіх урядових і неурядових організацій, що прямо чи опосередковано впливають на становлення міжгенераційних відносин на рівні соціальних структур і інституцій є необхідним. Така вимога базується на специфічних нормативних аргументах, які внутрішньо пов'язані з більш загальними аргументами (стрілки). Таке розуміння включає більш ніж просто „миттєве завдання“. Воно більшою мірою передбачає інтенсивне та активне співробітництво, ніж просту координацію, зосереджуючись на спільних всеохоплюючих цілях. Це вимагає соціально-творчого управління значущими чинниками соціальної напруженості, соціальної нерівності та інтересів. Таким чином, відповідна концептуалізована інтегральна міжгенераційна політика надає важливі імпульси для більш загальних суспільних політик.

Висновки на перспективу

15.60 „Покоління можуть описуватися та обраховуватися“ (S.Weigel). Повсюдне звичне існування фактологічних проявів стосовно поколінь та міжгенераційних відносин вимагає міждисциплінарного підходу. Він дозволяє одночасно вибудовувати мости між теорією, практикою та дієвою політикою. Останнє вимагає застосування різних методів дослідження та передачі знань. Пояснення цього з доречною деталізацією вимагає створення вже окремого компендіуму. Проте, навіть ця спроба наглядно демонструє, що „міжгенераційні питання“ є достатньо академічно привабливими для подальшого вивчення.